



byggnadsvård

Fastmyra gård

Gryt socken, Gnesta kommun,
Södermanlands län



Kulturhistorisk inventering av miljön och
byggnaderna
2006:6

Eva Wockatz

Fastmyra gård

Gryt socken, Gnesta kommun, Södermanlands län

Kulturhistorisk inventering av miljön och
byggnaderna
2006:6

Eva Wockatz

© 2006 Sörmlands museum

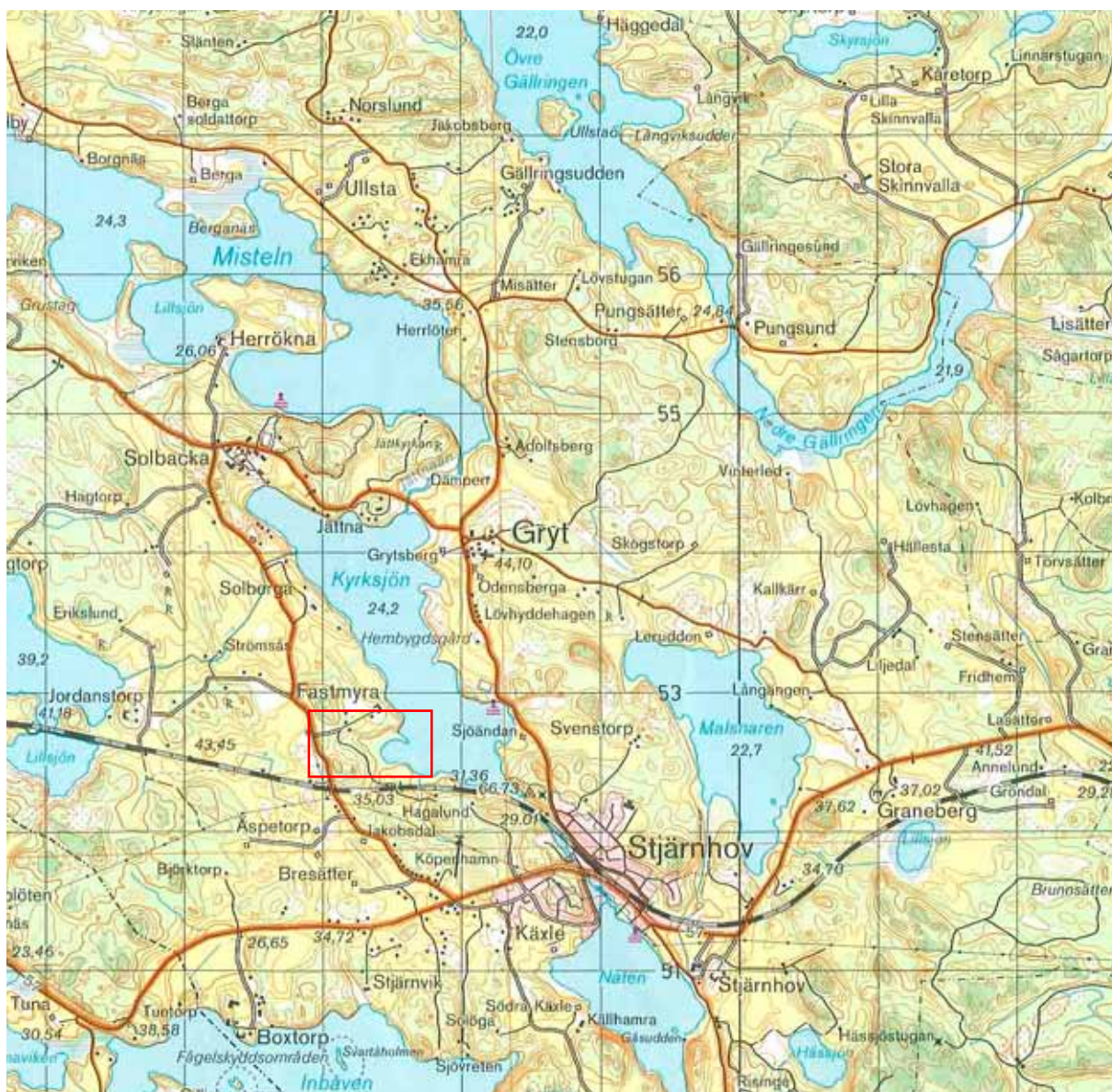
Beställningar kan göras hos:
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@dll.se

Författare: Eva Wockatz, byggnadsantikvarie.
Omslagsbild: Detalj av herrskapsdasset. Foto: Eva Wockatz.
Foto, där ej annat anges: Eva Wockatz.
Diarienummer: KN-KUS06-419

Nyköping 2006

Innehåll

Fastighetsuppgifter och karta	4
INLEDNING	5
KULTURHISTORISKA VÄRDEN	5
KULTURHISTORISKT SKYDD	6
MILJÖBESKRIVNING	6
ANLÄGGNINGSBESKRIVNING	6
BYGGNADSHISTORIK	9
BYGGNADSBESKRIVNING	12
UNDERHÅLLSPANERING	42
PRINCIPER FÖR UPPRUSTNING	42
SAMMANSTÄLLNING AV PRIORITERADE ÅTGÄRDER	43
LITTERATUR OCH KÄLLFÖRTECKNING	45



Utdrag ur gröna kartbladet 10HSV. Lantmäteriet, 1990.



Fastighetsuppgifter och karta

Fastmyra gård är belägen ca 2 mil väster om Gnesta, strax nordväst om samhället Stjärnhov, vid Kyrksjöns västra strand.

Fastighetsbeteckning: Fastmyra 4:1

Socken: Gryt

Kommun: Gnesta

Ekonomisk karta 10H0d

INLEDNING

Denna inventering är utförd av Eva Wockatz, Sörmlands museum, under perioden maj-november 2006. Inventeringen är gjord på uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanlands län, med anledning av att fastighetsägarna inkommit med bidragsansökan för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Syftet med inventeringen är att få en överblick över Fastmyra gårds byggnadsbestånd, med en fokusering på de så kallade överloppsbyggnaderna, avseende de kulturhistoriska värdena och byggnadernas status. Syftet är också att ge vägledning för fastighetsägare och Länsstyrelse vid val av kommande åtgärder, samt av prioriteringar vid eventuella kommande byggnadsvårdsbidrag. Arbetet är en översiktlig genomgång, där eventuella skador på byggnaderna har okulärbesiktigats. Inför kommande renoveringar kan fördjupade besiktningar och åtgärdsbeskrivningar komma att behövas. Den omkringliggande miljön beskrivs översiktligt.

Fastmyra har ett omfattande gårdsarkiv som bland annat innehåller laga skiftesredovisning, inventarielistor vid arrendesyner, häradshövding Claës Breitholtz dagböcker och byggnadshistoriska händelser på gården åren 1913 - 1948, brevkopior på arbetsorder till rättaren på Fastmyra och Tuna säteri, täckdikningsplaner på i princip samtliga skiften, kassaböcker rörande handelsträdgården och löneslistor på anställda, fastighets- och byggnadsbeskrivning från 1863, samt avelsböcker för mjölkproduktionen. Delar av detta material har använts till rapporten. Fotografier är tagna av Eva Wockatz, där ej annat anges.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Fastmyra gård är uppbyggd som en typisk herrgård där byggnadernas placering visar på deras inbördes relationer och status. Huvudbyggnaden ligger i slutet av den axel som bildas av allén som leder fram till gården, i kanten av sluttningen ned mot Kyrksjön. Sydost om Corps de logiet är en engelsk park belägen med badhus, båthus och fiskestuga vid sjöstranden, samt lekstuga närmare huvudbyggnaden. Söder om huvudbyggnaden finns rester av växthus, vilka tillsammans med trädgårdsmästarbostaden och kvarvarande fruktträd och buskar är spår av den handelsträdgård som fanns på gården till 1968. Ekonomigården ligger väster om huvudbyggnaden med finstallet på klassiskt manér närmast mangården. I periferin ligger arbetarnas bostäder med tillhörande hönshus, dass och grishus.

Gårdens organisation speglar därigenom tydligt herrgårdskulturen och besitter därmed ett såväl socialhistoriskt som pedagogiskt värde.

Fastmyra gårds byggnadsbestånd präglas nästan uteslutande av det tidiga 1900-talets nationalromantik/20-talsklassicism. Vissa byggnader är uppförda eller modifierade under 1800-talets senare del och har en utpräglad schweizerstilsarkitektur. Överlag har byggnaderna en hög ambition i materialval och arkitektonisk utformning, vilket visar sig i att byggnaderna har många gemensamma arkitektoniska detaljer.

Gårdens byggnadsbestånd är relativt intakt sedan det tidiga 1900-talet och anläggningen som helhet speglar på detta sätt när det gäller spår av funktion och äldre organisation väl denna tid. Byggnaderna representerar herrgårdskulturen och den agrara teknikutvecklingen under början av 1900-talet och är belägna i en miljö som i övrigt väl speglar dessa aspekter.

Rundlogen dominerar fägårdens karaktär och utgör ett landmärke i landskapet. Dessutom representerar den en mycket ovanlig byggnadskategori. En rundloge av liknande slag finns i Östergötland. Sannolikt finns dock inte mer än en handfull byggnader av detta slag i riket. Byggnaden har ett unicitetsvärde genom sin ovanlighet, ett miljövärde genom att den utgör ett landmärke och är ett karaktärsskapande element i gårdsbildningen samt besitter ett arkitektoniskt värde genom en stilsäker nationalromantisk utformning.

Samtliga byggnader har miljövärden och arkitektoniska värden. Badstugan och rundlogen har unicitetsvärden. Byggnaderna representerar även socialhistoriska respektive teknik- och agrarhistoriska värden. Objekten i sin miljö kan därigenom anses besitta höga kulturhistoriska värden.



Bild 1. Flygfotografi över Fastmyra gård. Fotografi inlämnat av fastighetsägaren. Okänd fotograf, okänt årtal.

KULTURHISTORISKT SKYDD

I Gnesta kommuns översiktsplan pekats värdefulla kulturmiljöer ut, vilka så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. ”Utformning och placering av tillkommande bebyggelse bör göras med stor omsorg så att de följer traditionen på platsen. Med stöd av plan- och bygglagens generella regler kan krav på utformning, materialval och färg ställas.”

I avsnittet om kulturmiljön ingår Fastmyra gård i områdesbeskrivning N60, där det nämns att det utmed sjöarna finns hagmarker med ädla lövträd och rik flora. Av kulturhistoriskt värdefulla byggnader lyfts bl a Fastmyras huvudbyggnad i jugendstil, samt rundlogen fram. Beskrivningen av skyddsvärda kulturmiljöer i översiktsplanen refererar till Sörmlandsbygden 1988:2, där kulturhistoriskt värdefulla miljöer i Södermanlands län beskrivs.

Fastmyra gård ligger utanför detaljplanelagt område, men omfattas liksom alla bebyggelse av de generella varsamhetsbestämmelserna i Plan och Bygglagen, PBL.

MILJÖBESKRIVNING

Området är ett omväxlande och kuperat landskap, där vegetationen bär präge av de stora gårdarnas jordbruksdrift. Fornlämningar från bronsåldern är rikt representerat i omgivningarna.

ANLÄGGNINGSBESKRIVNING

Fastmyra gård är belägen på en udde i Kyrksjön. Tvärs över sjön ligger Gryts kyrka och hembygdsgården. En rundad terrassmur av natursten är byggd norr om huvudbyggnaden. Nedanför terrassen i sluttningen mot sjön har trädgården varit placerad. Idag finns rabatter och buskar strax nedanför terrassen. Öster om huvudbyggnaden är den engelska parken belägen, anlagd på en rullstensås. I parken finns idag lekstuga, fiskestuga, badhus och båthus. Parken anlades med ringlande serpentinegångar och ett tempel eller lusthus. Lekstugan är byggd i närheten av och med uppsikt från bostadshuset och före detta templet. Strax sydost om corps de logiet leder vägen till parken som flankeras av en kombinerad äpple- och päronspaljé och en rad med vinbärsbuskar. Väster om huvudbyggnaden finns



Bild 2. Corps de logiet sett från sjösidan.

herrskaasdasset, jordkällare, vedbod och magasin, som inrymmer en lägenhet. Nere vid vattnet har funnits två olika pumphus, varav den ena pumpen var vinddriven. Vid vattnet ligger också tvättstugan, som i södra delen har ett rum avsett för vinterförvaring av växter.

Den sista vägsträckan fram till gården utgörs av alleer, som leder fram till corps de logiet. Första delen består av kastanjetråd och närmre huvudbyggnaden växer lindar. Vid gårdens infart ligger två bostäder på vardera sidan om vägen, med tillhörande hönsbush, dass och jordkällare belägna i närheten av de båda byggnaderna. Lite längre fram i allén är trädgårdsmästarebostaden/kuskbostaden placerad, med de tidigare växthusen placerade öster om denna.



Bild 5. Udden i engelska parken med båthus och badhus.



Bild 3. Vägen från engelska parken upp mot Corps de logiet.

Ekonomibyggnaderna är byggda sydväst om gårdsmiljön, med finhäststallet närmast manbyggnaden byggt förhållandevis nära bostaden, ytterligare något längre bort stallet för arbetshästar och ännu längre bort ladugården och logen.



Bild 4. Vid ankomsten till Fastmyra gård möts man först av två bostäder som ligger parallellt med vägen - arbetarbostaden till vänster och inspektorbostaden till höger.

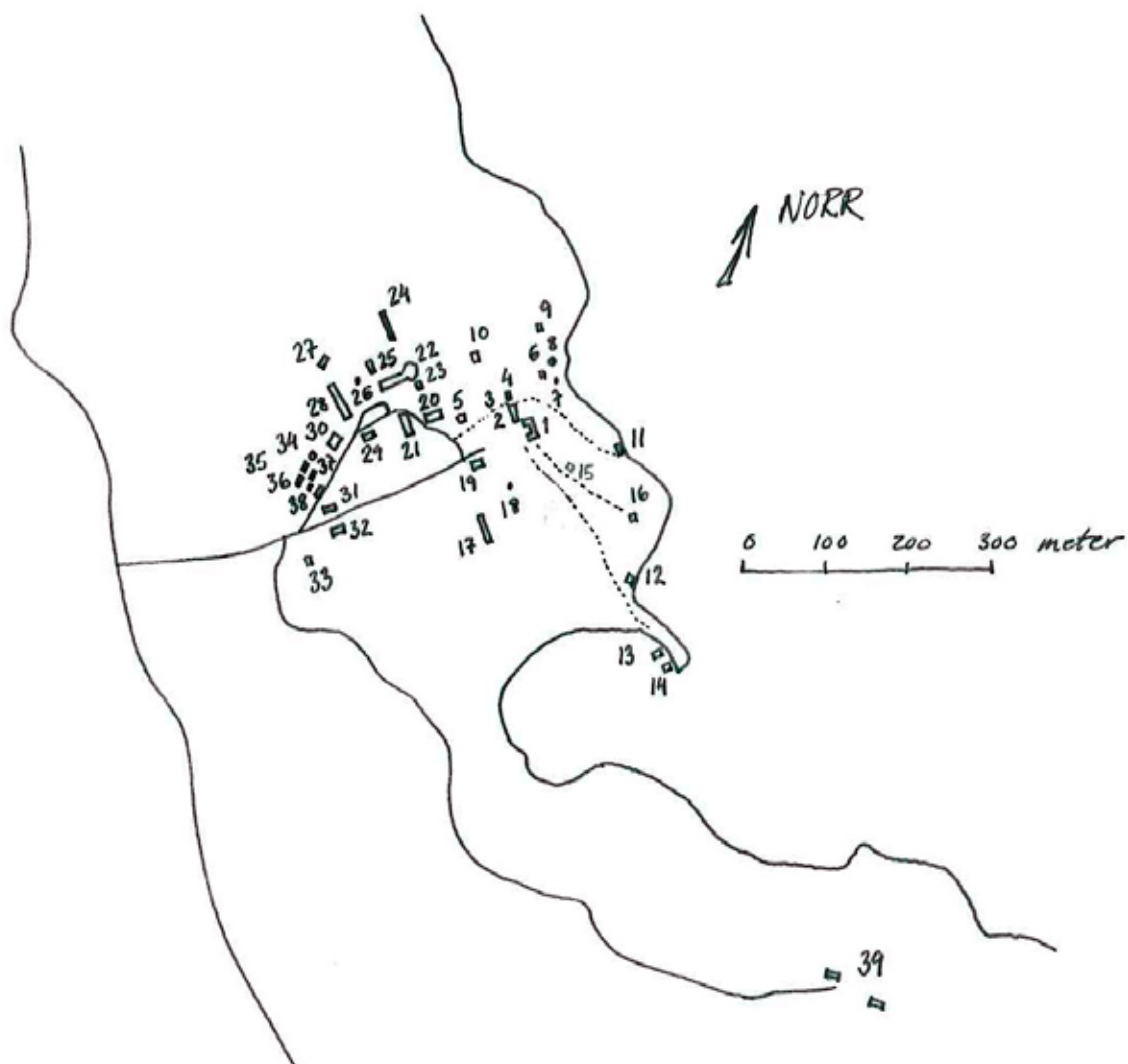


Bild 6. Situationsplan över Fastmyra gård.

- | | |
|--|-------------------------------------|
| 1. Corps de logie | 21. Arbetshäststall |
| 2. Magasin ihopbyggd med vedbod | 22. Ladugård med rundloge |
| 3. Vedbod ihopbyggd med magasin | 23. Tegelbyggnad för ånglokomotiv |
| 4. Herrskapsdass | 24. Sågbyggnad |
| 5. Jordkällare | 25. Svinhus |
| 6. Pumphus | 26. Transformatorhus |
| 7. Brunn | 27. Smedja och snickarverkstad |
| 8. Grund efter f d pumphus | 28. Planmagasin |
| 9. Fundament efter amerikanskt vindhjul | 29. Hönshus |
| 10. Grund efter f d bränneri/bryggeri | 30. Arbetarbostad |
| 11. Tvättstuga med kombinerat orangeri och mangelbod | 31. Arbetarbostad |
| 12. Fiskestuga | 32. Inspektorbostad |
| 13. Båthus | 33. Jordkällare |
| 14. Badhus | 34. Vattentorn |
| 15. Lekstuga | 35. Vedbod åt arbetarna |
| 16. Engelska parken med f d tempel | 36. Svinstia och dass för arbetarna |
| 17. Grund efter f d växthus | 37. Hönshus åt arbetarna |
| 18. Grund efter f d fontän | 38. F d slaktbod |
| 19. Kusk- och trädgårdsmästarebostad | 39. Karlslunds torp |
| 20. Spannhäststall | |

BYGGNADSHISTORIK

År 1602 bildades Fassmyra som ett frälsehemman och ingick i Hallstaättens ägor, där även gårdarna Boxtorp, Jordanstorp och Hässelby ingick. På 1690-talet införlivades Fassmyra under Elsa Cruus på Ånhammars säteri, fram till en bit in på 1700-talet då Fassmyra frånskildes. Från år 1816 finns det kompletta lagfarter och protokoll på gården. Tidigare ägare är brukspatron Anders Hahr, som tillträdde 1817, Magnus Stenbäck 1828, Fänrik Wilhelm Silfwerbrand 1828, Lars Schenlund 1843, Agronom Edward Tigerschiöld 1853, Överste Carl Stål 1863 och Wilhelm Carsten 1876, bagarfamiljen i Stockholm som hade Carstens bröd.

1904 köpte Louis Wikander född Wachtmeister, Fastmyra gård. Hon gifte sig 1913 med häradshövding Claës Gustaf Erhard Breitholtz, som från år 1932 är skriven som ägare till gården.

Claës Gustaf Erhard Breitholtz är nuvarande ägarens farmors far. I samband med parets giftermål 1913 nybyggdes Corps de logiet i nationalromantisk stil. Huvudbyggnaden ersatte en tidigare rödfärgad byggnad i Schweitzerstil, som år 1860 hade ett brutet tak, men byggdes senare till åt sidorna genom att det

nedre takfallets vinkel gav samma vinkel som det övre, så att ett sadeltak bildades.

De nya ägarna bodde i Stockholm och byggde upp gården som en upplevelsepark för sig själva och vännerna. I början av 1900-talet fanns på gården en avelskobesättning, samt höns, får, grisar och kalkoner. I parken fanns ankor, gäss, samt påfågel.

Fram till och med 1968 fanns en handelsträdgård på gården. Spår av detta finns i form av växthus, trädgårdsmästar/kuskbostad samt enstaka fruktträd och bärbuskar. Handelsträdgården levererade bl a till Solbacka internatläroverk och NK.

1948 tillträdde Metta von Rosen och Gunnel Roempke, födda Breitholtz. 1975 köptes gården av Claes-Fredrik Roempke med delägare Magnus Roempke. Nuvarande ägaren, Claes Roempke tillträdde år 2002.

I Fastmyra gård ingår också torpet Karlslund beläget ca 1 km sydost om gården. Ägarfamiljen driver också gården Tuna. Gården gick över till ekologiskt jordbruk omkring år 1980. Anläggningen drivs idag som ett ekologiskt jordbruk med eget charkuteri.



Bild 7. Fastmyra gård sedd från Kyrksjön. Fotografi inlänat av fastighetsägaren. Okänd fotograf och okänt årtal.



Bild 8. Utdrag från ekonomiska kartan 10H0d STJÄRNHOV, år 1960. Lantmäteriet.



Bild 9. Utdrag ur karta från Lantmäteriet år 1832. Inlänat av fastighetsägaren.

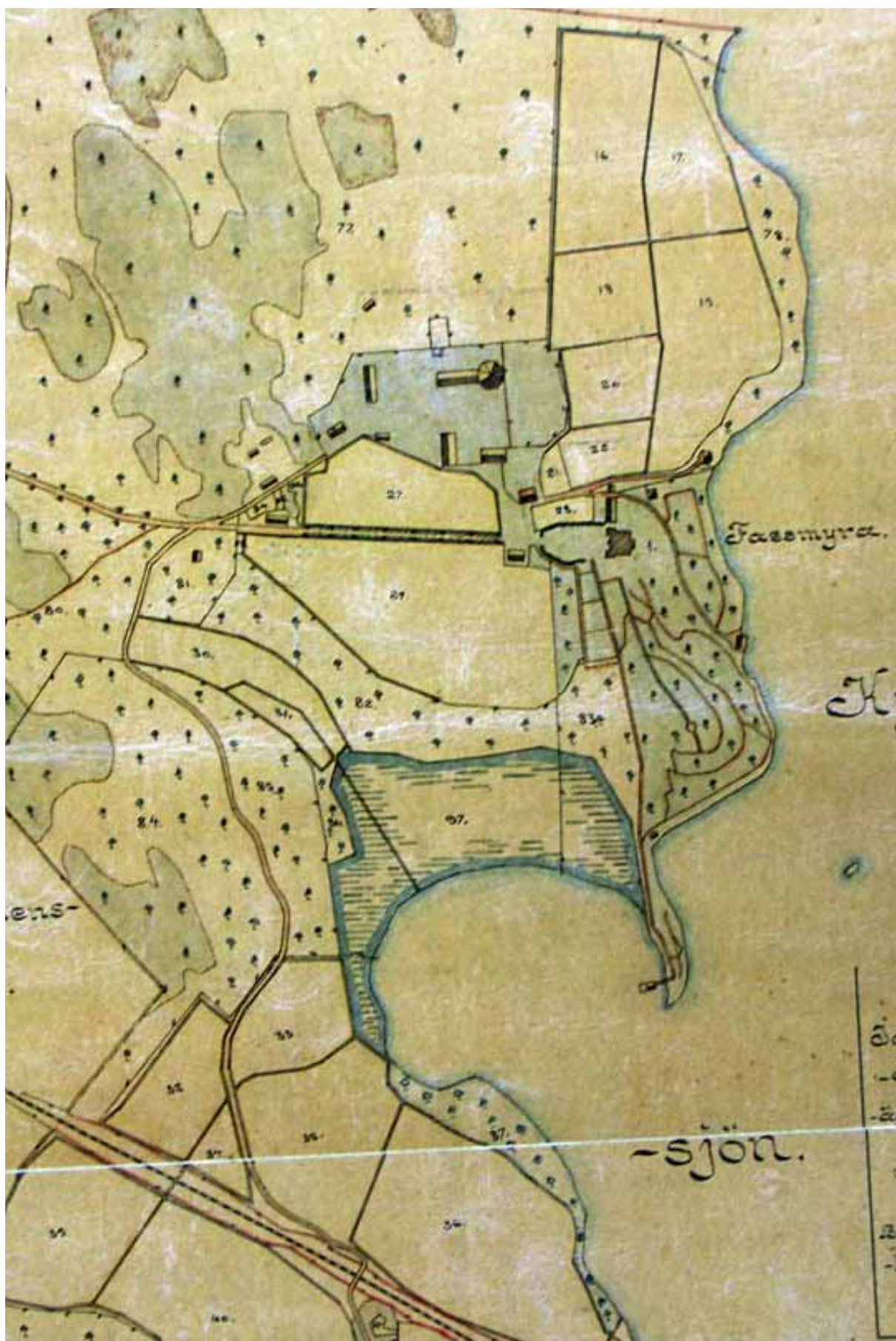


Bild 10. Utdrag ur karta från Lantmäteriet år 1912. Inlänat av fastighetsägaren.

BYGGNADSBESKRIVNING

1 Corps de logi, huvudbyggnaden

Beskrivning

Huvudbyggnaden i två våningar är uppförd 1913 av arkitekt Lars Johan Wilhelm Lehming i nationalromantisk stil, med vissa referens till karolinsk herrgårdsarkitektur. Arkitekt Lehming föddes 1871 och gick bort 1940. Lehming var främst villaarkitekt och etsare, verksam i Stockholm. Byggnaden ersatte en tidigare rödfärgad byggnad i Schweizerstil. Denna byggnad hade år 1860 ett brutet tak, men byggdes senare till åt sidorna genom att det nedre takfallets vinkel gav samma vinkel som det övre, så att ett sadeltak bildades. Byggnationen 1913 föregicks av ett flertal skissförslag, vilka finns i fastighetsägarnas ägo.

Byggnaden är putsad och har ett säteritak. På norra fasaden, som vetter mot Kyrksjön, är en utbyggd balkong som bärs upp av kvadratiske fasadpelare.

Trädgården ligger idag söder och öster om huvudbyggnaden, men har tidigare varit större och sträckt sig hela vägen ned mot Kyrksjön. Fristående spaljéträd (äpplen och päron) växer på norra sidan av vägen från engelska parken fram till corps de logiet och vinbärsbuskar växer på södra sidan av vägen. I norr finns en terrassmur byggd av natursten. Terrassen är täckt med grus och en blomsterpydd urna är placerad i mitten.

Grund: Murad naturstensgrund.

Stomme: Timmer.

Fasad: Slätputsade fasader avfärgade i en ljus gul kulör, med putsade detaljer och säteritakets Italian i grönt. Portalen är centrerad på södra fasaden. De symmetriskt placerade fönsterbågarna är spröjsade med små rutor. Nedre våningens fönsteröppningar är luckförsedda. Luckorna har dekorativa håll. Dörrar, dörr- och fönsteromfattningar, fönsterbågar, balkongräcke är grönmålade.

Tak: Säteritaket är täckt med enkupigt lertegel. Italian är fönsterförsedd. Skorstenarna är utkragade och putsade.



Bild 12. Fastmyra gård på oljemålning från 1860 med familjen Tigerschiöld i förgrunden.



Bild 11. Corps de logiet sett från söder.



Bild 13. Tidigare huvudbyggnaden, tillbyggd under senare delen av 1800-talet. Fotografi ur Sörmlands museums arkiv. Okänt årtal. Fotografi Dagmar Eriksén förlag, Norrköping.



Bild 14. Tidigare huvudbyggnaden sett från gårdsplanen. Fotografi ur Sörmlands museums arkiv. Okänt årtal.

2 Magasin vid huvudbyggnaden ihopbyggd med vedboden

Beskrivning

Det timrade magasinet är byggt i två våningar. Magasinet är i väster ihopbyggt med en vedbod.

I nedre plan i östra gaveln är tre rum avsedda för kokerskan. Här bodde kokerskan fröken Stare. I väster är tre utrymmen - ett större i väster och två mindre utrymmen - där det ena är en snickarbod. Övre plan är avsett för spannmålsförvaring. Nya grundplintar gjöts omkring år 1990. Fönster har kittats och målats 2006.

Grund: Magasinet står på gjutna runda plintar en bit över mark.

Stomme: Timmerstomme, ca 25 stockvarv.

Fasad: De övre gavelpartierna är klädda med locklistpanel, som nedtill avslutas med spetsågade



Bild 15. Magasinet Staråsen sedd från sydost. Gavelns ingång leder till lägenheten.



Bild 16. Magasinet från sydväst.

brädor. Hörn är inklädda med släta brädor. Ingång finns i östra gaveln och i södra långsidesfasaden. Dörren i söder har profilerad horisontell panel och äldre nyckelhålsbeslag. Östra dörren har ett spröjsat överljusfönster. I nedre plan sitter låga spröjsade fönster, i övre plan är öppningar med luckor. Fönster- och dörrömfattningar, dörrar, fönsterbågar, hörn och dekorativ spets är vitmålade.

Tak: Sadeltak täckt med enkupigt lertegel. Plåt ligger ovannock. Figursågade takfötstassar. Vindskivor målade vita. Vattbräda av plåt.

Status och skador

Norra takfallet har enstaka underlagsbrädor som är rötskadade. Hörnjärn på enstaka fönsterbågar är böjda och sitter inte fast ordentligt.

Åtgärder

Taket ses över och lagas. Hörnjärn på fönsterbågar böjs till och sätts på plats.

Prioritering

Lagning av tak. II

Fönsterbågar åtgärdas III

3 Vedbod ihopbyggd med magasinet

Beskrivning

Vedboden är i öster ihopbyggd med magasinet, men har tidigare varit en separat byggnad, vilket syns på den rödfärgade gaveln mot öster. Södra delen används för vedförvaring. Fönster har kittats och målats 2006.

Grund: Murad naturstensgrund.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Äldre profilerad locklistpanel. Trätjärade boddörrar i söder och väster. Vitmålade fasade fönsterfoder och fönsterbågar.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt tegel,nockpannor ovan nock. Kraftigt takutsprång. Figursågade takstolstassar. Vindskivor är målade vita. Vattbräda av plåt.

Status och skador

Takutsprånget är skadat i sydvästra hörnet. Södra väggen kanar utåt. Vindskiva i väster är sprucken. Panelbräda i dåligt skick.

Åtgärder

Taket ses över och lagas. Väggen stabiliseras.

Prioritering

Lagning av tak. II

Stabilisering av vägg. III



Bild 17. Vedboden som är ihopbyggd med magasinet.

4 Herrskapsdass

Beskrivning

Herrskapsdasset är beläget väster om huvudbyggnaden, magasinet och vedboden. Byggnaden innehåller en förstuga och två dassutrymmen. Det södra utrymmet är omålat och har en holk och det norra tapetsrat och har två holkar.

Grund: Murad naturstensgrund.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Äldre lockpanel. I öster en vitmålad bräddörr med äldre handtag. Vitmålade fasade fönsterfoder och fönsterbågar. Hörn är inklädda med släta vitmålade brädor.

Tak: Sadeltak täckt med enkupigt tegel. Plåt ovan nock. Kraftigt takutsprång. Takfoten är dekorerad med snickarglädje. Figursågade vitmålade takfotstassar. Vindskivor är målade vita. Vattbräda av plåt.

Status och skador

Djur har gnagt på den nedre panelbrädan och timmer i bjälklaget. Vissa skador i panelen.

Åtgärder

Fasadpanel behöver ses över. Inhägnaden bör justeras, så att djuren inte har möjlighet att gnaga på dasset.

Prioritering

Lagning av panel. III

Inhägnaden justeras. I



Bild 18. Herrskapsdasset, med dekorativ spets som fanns på före detta huvudbyggnaden och jordkällarens tidigare tak.

5 Jordkällare

Beskrivning

Stor jordkällare i form av tunnvalv. Vitkalkade väggar och tak invändigt. I jordkällarens valv finns ett hål, där potatis och rovor kunde lastas in. Idag är jordkällaren endast övertäckt med jord, men har tidigare haft ett sadeltak täckt med lertegel. Takfoten var dekorerad med snickarglädje, vilket syns på ett fotografi från tidigt 1900-tal.

Grund/stomme: Murade naturstenar.

Tak: Jord.

Status och skador

Dörrar och tak saknas. Djuren har gått inne i jordkällaren.

Åtgärder

Dörrar återställs. Taket byggs upp igen efter förlaga på äldre fotografier.

Prioritering

Inhägningen justeras. I

Tak och dörrar återställs. IV



Bild 19. Jordkällaren med finhäststallet i bakgrunden.

6 Pumphus

Beskrivning

Ett pumphus finns placerat nere vid Kyrksjön. Pumphuset är en gjuten rektangulär byggnad.

7 Brunn

Gårdens brunn är belägen nere vid Kyrksjön och består av en gjuten rundel.

8 Grund efter f d pumphus

Nere vid Kyrksjön låg det gamla pumphuset. Byggnaden var åttakantig och var byggd på en murad naturstensgrund. Idag finns endast grunden kvar.

9 Fundament efter amerikanskt vindhjul

Beskrivning

Längre bort mot väster var tidigare en vattenpump belägen, som drevs av vindkraft. En propeller var monterad på en ställning, som var placerad på ett gjutet fundament. Idag finns bara fundamentet kvar.

10 Grund efter f d bryggeri/bränneri

Beskrivning

En grund norr om huvudbyggnaden antas vara f d bryggeriet eller bränneriet. Av detta syns idag endast en stengrund.

11 Tvättstuga/bykstuga med kombinerat orangeri och mangelbod

Beskrivning

Tvättstugan i två våningar är belägen vid Kyrksjöns västra strand och finns med på ritning från 1832. Tvättstugan har i nedre plan ett stort rum med gjutet golv, samt ett litet fikarum i sydost där ett trägolv ligger. Väggarna är klädda med fasspontad omålad panel. Mitt i rummet är en öppen spis. Intill den öppna spisen mot norr är ett stort bykkr, samt två trätunnor. Väggfasta bänkar. I fikarummet finns en vedspis, Gefle no 28, för uppvärmning och matlagning.

I övre plan finns ett mangelrum åt norr, med två stora stenmanglar. Södra delen av övervåningen innehåller ett orangeri – ett stort rum med rörspis – där växterna förvarades under vintern.

Grund: Murade naturstenar. Bryggan har varit anlagd på en stenkista.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Locklistpanel med hörn inklädda med släta brädor. Ockramålade dubbeldörr i västra och östra fasaden med profilerad horisontell panel och äldre

nyckelhålsbeslag. Hörn, dörr- och fönsteromfattningar och fönsterbågar är vitmålade.

Tak: Sadeltak täckt med enkupigt lertegel,nockpannor ovan nock. Figursågade vindskivor. Vindskivor och takfotsbrädor är vitmålade. Utkragad skorsten med plåttäckning.

Status och skador

Vissa skador finns i underlagstaket, mot norr och i söder. Vid nordvästra hörnet finns någon form av svampangrepp i underlagsbrädorna. Skorstenens plåttäckning är rostig och täcker inte hela skorstenen. Naturstenar har kalvat ut i muren, mot öster.

Åtgärder

Taket ses över, rötskadade delar ersätts med nytt virke. Rostig skorstensavtäckning byts ut mot ny av så kallad karosseriplåt alternativt förzinkad och betad plåt som rostskyddas och målas med tegelröd linoljefärg. Utkalvade naturstenar i östra muren lyfts tillbaks.

Prioritering

Taket lagas och skorstenen får ny plåt. I Naturstensmur åtgärdas. II



Bild 20. Tvättstugan sedd från norr.



Bild 21. Tvättstugan sedd från Kyrksjön, med södra gaveln, med orangeriet placerat på övre plan.



Bild 22. Tvättstugans murstock med bykkaret.

12 Fiskestuga

Beskrivning

Liten enkel stuga med rektangulär planform placerad nere vid Kyrksjöns strand, vid engelska parkens utkant.

Grund: Kallmurad naturstensgrund.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Locklistpanel. Övre gavelpartierna är klädda med slät vertikal panel, som nedtill avslutas med en dekorativ spets. Spetsbågigt fönster i öster och väster. Panelen är målad i ljusgrå oljefärg, hörn, dörr- och fönsteromfattningar, samt fönsterbågar är målade i en ljusgrön kulör. Enkel bräddörr med smidda gångjärn.

Tak: Flackt sadeltak täckt med enkupigt lertegel, mednockpannor ovannock. Under tegeltaket ligger det gamla spåntaket kvar. Takstolar och takbjälkar är fasade. Figursågade vindskivor.

Status och skador

Locklisten har släppt på vissa ställen. Fönster behöver renoveras, glas ramlar ur. Taket behöver ses över, tegelpannor har ramlat ned på östra takfallet, eftersom bärläkten längst ned är rötskadad. För hög marknivå i nordvästra hörnet.

Åtgärder

Marknivån sänks i nordvästra hörnet, så att fasaden ligger fritt. Fasader ses över, locklister spikas fast. Fönster renoveras, kittas med linoljekitt och målas med linoljefärg. Fasader målas med linoljefärg. Taket ses över, rötskadade delar på underlagstaket ersätts, teglet läggs tillbaka. Äldre spåntak bevaras.

Prioritering

Marknivån sänks. I

Fasader ses över. II

Taket lagas. I

Fönster renoveras. II



Bild 23. Fiskestugan vid engelska parkens utkant nära strandkanten.

13 Båthus

Beskrivning

Båthuset är beläget i anslutning till den engelska parken och har legat symmetriskt intill badhuset i en skyddad vik av Kyrksjön. Båthuset har en i princip kvadratisk planform. Byggnaden är belägen ca 5 m ut i sjö som nås via en pålad gångbro med räcke.

Grund: Byggnaden har vilat på pålar. En inre kaj bör ha löpt runt de tre täckta väggarna. Stolpspår samt spår av kajläggning bör dokumenteras samt mätas in i plan i samband med demontering av tak och väggar (se nedan).

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Väggarna är klädda med locklistpanel. Panelbrädorna utgör sannolikt även innerväggar för byggnaden. Ingångsdörren, en bräddörr, sitter mitt på fasaden åt nordost (åt landsidan). Sjösidas öppning ligger under vatten idag. I samband med demontering bör alla rester av denna vägg tas tillvara för dokumentation, inmätning, samt om möjligt återanvändning av delar,

Tak: Taket utgörs av ett pagodformat tälttak med utsvängd takfot. Taket har varit täckt med enkupigt lertegel på ett papptäckt undertak. Sedan byggnaden rasat ner i sjön har fastighetsägaren plockat av takteglet. Detta ligger trasigt i en hög vid strandkanten.

Status och skador



Bild 24. Båthuset har en gångbro som leder ut till huset.

Den pålade gångbron har sättningsskador och rötskador i gångplan och räcke. Båthuset har sedan ett flertal år legat nedrasat i sjön. Takkonstruktionen är förhållandevis intakt medan väggarna har gått isär något vid hörnen åt landsidan. Sidoväggarna ligger till hälften nedsänkta i vattnet medan taket och största delen av väggen åt landsidan ligger fritt. Byggnaden är grundlagd på pålar vilka till en del står kvar i ursprungligt läge och höjd.

Byggnaden har rasat ner i sjön varvid väggarna har delat sig i hörnen. Sidoväggarna ligger till hälften i vatten och större delen av väggen åt sjösidan ligger under vatten. Pålar och invändig kajläggning är sannolikt till största delen så skadade att rekonstruktion blir nödvändig.

Åtgärder

Taket lossas från övrig stomme och lyfts in på land där det förvaras plant, uppallat och under täckning. Om möjligt demonteras taket i takstolens upplag på hammarbandet. Om nödvändigt kapas konstruktionen under hammarbandet varvid panelbrädor och stående stolpar varsamt demonteras (se nedan).

Om taket kan lyftas av ovan hammarbandet tas varje väggavsnitt tillvara genom särtagning i hörn utan att panelbrädor demonteras. Om hammarbandet måste sitta kvar för takets stabilitet skall märks panelbrädor, läkt och stolpverk upp varefter en varsam demontering sker. Panel, stolpar och övrigt snickeri förvaras på betryggande sätt under tak inför bedömning om återanvändbarhet.

I samband med demontering av väggar kommer rester av kajläggning och stolpkonstruktion att friläggas. I samband med detta ska dessa delar dokumenteras och mätas in för rekonstruktion.

Nya stolpar monteras i samma läge som de tidigare. Till stolpvirke utväljs träslag med hög rötbeständighet. Innan återuppförande av väggar och tak görs en bedömning i samråd med antikvarisk kontrollant gällande vilka delar som bevaras och vilka delar som kasseras. Nordostväggen inklusive ingångsdörr kan med all sannolikhet bevaras till sin helhet. Uppskattningsvis kommer med viss marginal räknat 75% av panelen att behöva bytas. Troligen måste 50% av stomdelarna i väggarna ersättas. Principen ska vara att allt användbart originalvirke återanvänds på ursprunglig plats varför exempelvis de delar av kajläggningen som kanske visar sig återanvändbar också bibehålls där så är möjligt.

Undertakets papptäckning måste sannolikt förnyas. Läkningen kräver särskild noggrannhet för att takets pagodform ej ska förändras.

Prioritering

Båthuset bärgas till land, ställs på stenar en bit upp från mark och skyddas tillsvidare med tillfälligt plåttak eller dylikt. I

Båthuset dokumenteras och byggs upp igen på land.

III

Båthuset placeras på plats ut i vattnet. III

14 Badhus

Beskrivning

Vid åsens spets, kallad ”udden” är badhuset placerat, beläget i anslutning till den engelska parken och har legat symmetriskt intill båthuset i en skyddad vik av Kyrksjön. Byggnaden har en i princip kvadratisk planform. Badstugan är daterad till 1922 på takets vindflöjel. En karta i fastighetsägarens ägo från 1912 visar en pålad eller stenkistförsedd byggnad i samma läge som de båda husen. Enligt kartan är den aktuella byggnaden rektangulär med gaveln mot strand. Byggnaden är försedd med sadeltak samt en inhägnad på gaveln ut mot sjösidan. Kartan anger korrekt planform och taktyp för ett flertal fortfarande identifierbara byggnader varför man kan anta att den är korrekt även i detta fall. Inhägnaden kan föreställa en bassäng och det rör sig troligen om en föregångare till nuvarande badstuga. Ett badhus med badsump, samt fisksump, tas upp i inventeringen år 1863.

Badhuset har varit uppfört på en stenkista ca 5 meter från strand. Enligt uppgift har en bassäng av spjälverk funnits i vattnet vid sidan av stenkistan som byggnaden varit uppförd på. Sedan ca 20 år tillbaka ha byggnaden varit indragen till strandkanten. En järnskena under byggnaden minner om denna händelse. Byggnaden har ej grundlagts på det nya stället utan hänger delvis i luften.

Golvet utgörs av spontade relativt smala bräder lagda i nordost-sydvästlig riktning. Golvet har varit fernissat. Den utvändiga panelen utgör tillsammans med regelstommen ytskikt för innerväggarna. En blå mönstrad horisontell bård av blåa rutor löper invändigt runt de i övrigt monokromt gråvita väggarna. Såväl dörrar som fönster är även invändigt försedda med släta foder. Innertaket utgörs av ett plant brädtak lagt på lock i samma längdriktning som golvet. Rummets fasta inredning består av sittbänkar utmed väggarna samt väggfasta ”hatthyllor.” Båda dessa är tillika med taket inmålade i väggfärgen.

Grund: Rester av stenkistan som utgjort ursprunglig grundläggning för byggnaden finns kvar i vattnet utanför byggnaden i form av en stenhög som bryter vattenlinjen. En bro har tidigare lett in till land från byggnaden och dörren åt nordost. Dörren åt sydost har enligt uppgift lett ut till en brygga som delvis kringgärdat byggnaden. I anslutning till denna brygga har enligt uppgift ovan nämnda bassäng funnits. Brygga och bassäng har sannolikt varit grundlagda med påverk.

Stomme: Regelstomme klädd med locklistpanel. Panelbrädorna utgör samtidigt ytskikt på innerväggarna.

Fasad: Locklistpanel som avfärgats med vit linoljefärg. Två spröjsade fönster med välvt överstycke sitter på fasader åt nordväst respektive sydväst. De spröjsade fönsterbågarna har de översta spröjsarna snedställda. Dekorativa ”tofsar” av trä avslutar fönsterfodren nedtill. Övriga två fasader är försedda med var sin spegeldörr. Fönster och dörrar är försedda med släta foder.

Tak: Tälttak täckt med enkupigt lertegel på undertak av papptäckta brädor. Nockarna är täckta med nocktegel. Spetsen är inklädd i plåt. Tälttaket har en utsvängd takfot. Takutsprånget är utformat som en vinkelrät utkragad inbrädd låda. En vimpel med året 1922 har krönt taket.

Status och skador

Byggnaden står illa i nuvarande läge och bör återflyttas till ursprunglig plats. Stenkistan måste rekonstrueras innan detta är möjligt. Byggnaden har sättningskador till följd av den nuvarande dåliga grundläggningen. Innergolvet är delvis deformerat. Vissa golvbrädor kan dock återanvändas. Golvbjälkarna ligger delvis mot mark vilket innebär att man kan förvänta sig skador på dessa.

Panel och snickerier är i övrigt i princip i gott skick. Fönster är i behov av renovering. Utbyte av panelbrädor bör i princip undvikas med tanke på invändigt dekormåleri. Fnasighet i nederkanten kan accepteras eller alternativt lagas horisontellt.

Med undantag för golvet bör ytskikten invändigt inte förnyas.

Åtgärder

Teglet plockas varsamt av byggnaden. Därefter förvaras pannorna stående på pall under tak för senare återmontering.

Byggnaden riktas därefter med domkrafter varefter den efter behov säkras med horisontella följare och snedstag. För att undvika skador på panel monteras de horisontella följarna av timmer förbi hörn på ömse sidor av två motstående fasader av byggnaden så att de kan dras samman med dragjärn på övriga två sidor.

En översyn av undertaket vidtas. Vid behov kompletteras undertakspanelen samt omtäcks med underlagspapp varefter återläktning sker. Takpannorna läggs dock inte på förrän byggnaden har flyttats till sitt slutgiltiga läge.



Bild 25. Badhuset som numera är indaraget till strandkanten.

Bräddgolvet demonteras varsamt varefter golvbräddor förvaras på betryggande sätt. Smärre snickeriarbeten gällande fönster och fasad utförs efter överenskommelse med antikvarisk kontrollant.

Bjälklagetrekonstrueras. Användbara delar återanvänds. Kompletterande delar utförs efter direkt förlaga av den del som ersätts. I samband med rekonstruktionen av bjälklaget konstrueras ett balkunderrede bestående av minst två balkar under byggnaden. Underredet fungerar senare som släde i samband med att byggnaden vinschas ut till den rekonstruerade stenkistan eller alternativt lyfts med kran till samma läge.

Innan detta sker rekonstrueras stenkistan. Innan detta arbete påbörjas bör befintliga rester av kistan nogga mätas in varvid i synnerhet spår av pålning från bryggkonstruktion, bassäng samt bro till fastlandet eftersöks för inmätning och rekonstruktion. När det gäller stenkistans höjd bör man, om ej annan framkommande fakta talar emot, ta utgångspunkt från höjden på den pålning som utgjort grundläggning för båthuset. Enligt uppgift ska äldre flygfotografier över gården finnas kanske kan dessa samt eventuellt andra tillgängliga fotografier användas som utgångspunkt för rekonstruktion när det gäller bryggor, bro och eventuell bassäng. När acceptabel klarhet uppnåtts gällande spår av äldre konstruktion (avgörs i samråd med antikvarisk kontrollant) plockas den gamla stenfyllningen upp. Om äldre stockvarv ännu finns kvar i gott tekniskt skick plockas fyllnadsstenarna bort till nivå med dessa stockvarv varefter den nya konstruktionen timras på den andra för att sedan återfyllas med de tidigare borttagna stenarna. För att motverka framtida sättningar utåt kan

en betongsula på botten åt sydväst accepteras som underlag för nedersta stockvarv åt detta håll. En åtgärd av detta slag bör föregås av undersökning på plats och/eller undersökning av äldre fotomaterial som visar åt vilket håll den gamla stenkistan satte sig förra gången. Bottenförhållanden, strömmar etc kan påverka sådana faktorer. Om kistan måste nytimras till sin helhet tas all fyllnadssten bort varefter hela kistan timras på land samt med de nedersta stockvarven sammantimrade sänks på den noga utmärkta platsen genom att återfyllas med sten. Vid val av timmer till kistan används kådrik, tätvuxen vinterhuggen fur. Stockarna stryks med uppvärmd dalbränd trätjära innan montering. Extra strykning bör utföras på stockvarv som kommer att ligga i vattenlinjen.

Då stenkistan är färdig lyfts badstugan på plats eller alternativt monteras en glidskena mellan stenkista och land på vilken byggnaden på balkunderredet kan dras ut på plats. Väl på plats tas balkunderredet bort exempelvis genom att byggnaden på nytt lyfts med domkrafter. Detta moment görs lämligen vintertid. Då byggnaden är på plats pålas efter islossning för bryggor, bro samt den eventuella bassängen.

Takpannorna återmonteras och de snickeriarbeten som eventuellt ej utförts medan byggnaden stod på land färdigställs.

Prioritering

Badhuset dras upp på land och ställs upp på stenar en bit uppifrån mark. Taket lagas. I

Badhuset byggs upp igen. III

I ett senare skede kan det bli aktuellt att återigen ställa huset på en stenkista. III



Bild 26. Badhuset är målat med en horisontell bård och har väggfasta bänkar.



Bild 27. Badhuset från söder.

15 Lekstuga

Beskrivning

I den engelska parken på rullstensåsens höjd, öster om huvudbyggnaden är lekstugan belägen. Invändigt finns originalmöblerna kvar, bl a bord, bänk, en ådringsmålad liten byrå och en liten vedspis, Husqvarna no 3. En väggfast hörnhylla finns i nordöstra hörnet. Lekstugan är invändigt målad gult direkt på stommen. Golvet är ett trägolv med breda brädor.

Grund: Naturstensplintar.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Locklistpanel målad i ljusgrå oljefärg. Hörn inklädda med släta fasade brädor. Hörn, dörr- och fönsteromfattningar och takutsprång är gråmålade. Dörren i söder är en bräddörr, försedd med lister för att få det att se ut som en spegeldörr med tre speglar. Mot norr är en bräddörr. Mot öster och väster är spetsbågiga fönster.

Tak: Lekstugan är försedd med ett flackt sadeltak, täckt med asfaltpapp.

Status och skador

Marknivån är för hög i norr, vilket har gjort att syllstocken är något rötskadad. Taket är i behov av översyn. Fasader behöver målas. Fönster behöver renoveras.

Åtgärder

Marknivån sänks i norr, så att syllstocken ligger fritt. Syllstocken lagas. Taket ses över. Fönster renoveras, kittas med linoljekitt och målas med linoljefärg. Fasader ses över och målas med linoljefärg.

Prioritering

Marknivån sänks. I

Taket lagas. II

Syllstock lagas, fasader ses över. Fönster renoveras och fasader målas. III



Bild 28. Lekstugan i engelska parken. I bakgrunden syns tvättstugan.

16 Engelska parken

Beskrivning

Udden ut i Kyrksjön består av en rullstensås, där en engelsk park anlades vid början av 1900-talet. Serpentinegångar ringlar utefter åsen. Ännu på 1950-talet gick det krattade gånger genom parkområdet. Ett ställe i åsen är ständigt varmt – en varm källa. I parken blommar på försommaren gullvivor och smultron. När parken anlades gjordes en invallning av viken, så att en promenadväg gick tvärs över viken. I parken har ett tempel funnits, som syns på äldre fotografier.



Bild 29. Vy av det numera rivna templet. Fotografi inlämnat av fastighetsägaren. Okänd fotograf. Okänt årtal.

17 Grund efter f d växthus

Beskrivning

Söder om huvudbyggnaden har det tidigare legat växthus. Ett från 1800-talet och ett från 1940-talet. Idag finns endast grundmurarna till ett växthus kvar.

Grund: Gjuten grund.

Stomme: Tegelvägg.

Tak: Saknas.

18 Grund efter f d fontän

Beskrivning

En fontän har tidigare funnits söder om huvudbyggnaden. Idag finns endast en gjuten rundel kvar. Det lagom tempererade vattnet i fontänen användes till bevattning av drivhus och växter i växthuset.



Bild 30. Vy av det numera rivna templet. Fotografi inlämnat av fastighetsägaren. Okänd fotograf. Okänt årtal.

19 Kusk- och trädgårdsmästarbostad

Beskrivning

Bostaden är belägen i närheten av och sydväst om huvudbyggnaden. Bostaden har en trädgård med fruktträd. Byggnaden i två våningar har en påbyggd farstuveranda mot öster, med ovanliggande vindsкупа och balkong. På nedre plan bodde kusken och på övre plan bodde trädgårdsmästaren. Söder om byggnaden låg tidigare växthusen.

Byggnaden var på 1860-talet inspektorbostad. Byggnaden renoverades i början av 1900-talet.

Grund: Gjuten grund. Ovan sockeln är en slät vitmålad horisontell bräda.

Stomme: Timmer.

Fasad: Rödfärgad locklistpanel. Gavlarna har horisontella släta vitmålade lister. Fönsterfoder har dekorativa utformningar. Dörrar mot väster och öster. Detaljer, dörrar och fönster är vitmålade.

Tak: Det valmade sadeltaket är försett med tvåkupigt lertegel. Ovannock ligger plåt. Även vattbrädor är av plåt. Hängrännor och vitmålade stuprör med raka knän. Putsad skorsten.



Bild 31. Trädgårdsmästarbostaden sedd från söder.

20 Spannhäststall/finstall

Beskrivning

Finstallet är byggt i närheten av huvudbyggnaden, söder om denna. Under stallet är ett garage byggt, med ingång i norra gaveln, där Fastmyras första bilar placerades. Idag är garaget ombyggt för styckning och bearbetning av kött. Ingångar till stallet finns på östra fasaden. I stallet finns spiltorna kvar. Stallet är invändigt nyligen målat i ockra och engelskt rött.

Grund: Naturstensgrund.

Stomme: Stolpkonstruktion.

Fasad: Rödfärgad profilerad horisontell panel. Knutar är klädda med vitmålade brädor. Fönster- och dörrromfattningar och fönsterbågar är vitmålade. Gulmålade dörrar med dekorativa kryss.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel. Vindskivor och takbrädor är vitmålade. En huv har tidigare funnits på byggnaden, som är i dåligt skick och placerad utomhus. Figursågade takfötstassar.

Status och skador

Sockelbrädan är i dåligt skick. Taket har skador. Fasader har vissa skador. Målningsbehov på luckor och dörrar.

Åtgärder

Taket ses över. Fasader ses över och målas.

Prioritering

Taket lagas. II

Fasader ses över. Luckor lagas och målas. III



Bild 33. Äldre fotografi inlånat av fastighetsägaren, där man ser att arbetshäststallet har låga liggande fönster. Okänd fotograf. Okänt årtal.



Bild 32. Finstallet från söder.

21 Arbetshäststall, gamla ladugården

Beskrivning

Byggnaden är uppförd som ladugård under 1800-talet och byggdes om till arbetshäststall någon gång under åren 1904-1910, då nya ladugården byggdes ihop med rundlogen. På äldre fotografi syns att stallet tidigare hade andra fönsteröppningar, se bild 33. Byggnaden är långsträckt och ligger i vinkel till rundlogens ladugård. I norra gaveln är ett utrymme för kalvar, som möjligen aldrig har använts till djurförvaring. Mellan kalvavdelningen och stallet finns foderrum och seldonskammare. Spiltindelningen finns kvar i form av fasade pelare. Spiltväggarnas gjutjärnsdekorationer förvaras i annan byggnad. Gången går genom stallet från portarna i de båda långsidesfasaderna. På båda sidorna om gången fanns plats för fyra hästar. Dessutom fanns det två fölboxar. Övre delen av byggnaden är byggd som höskulle. Två ventilationsschakt finns i byggnaden, vilka mynnar ut i dekorativa ventilationshuvor inock. Invändiga ytor, väggar, tak och ventilationsschakt är pärlspontade och målade i vitt.

Byggnaden används idag till lösdrift av köttdjuren, som går på djupströbädd.

Grund: Murade naturstenar.

Stomme: Timmer.

Fasad: Fasader är klädda med rödfärgad locklistpanel, avbruten av en horisontell list. Fönsteröppningar finns i samtliga väderstreck. Varje öppning med två bågar med spröjsade rutor. På gavlarna finns skullportarna och ventilationsluckor. Ventilationsspringor finns även i gavlarnas panelbeklädnad. Skullportarnas och ventilationsluckornas omfattningar är utformade i lantgotik. Fönsterarbeten, omfattningar, stolpar och vindskivor är målade vita. Portar och luckor är svarttjärade.

Tak: Byggnaden har ett sadeltak, idag täckt med tvåkupigt tegel, men det tidigare stickspånstaket ligger kvar under tegeltäckningen. Takstolstassar är dekorativt utformade.

Status och skador

Rötskador finns på vissa takstolskonstruktioner. Taket behöver lagas. Ventilationshuvor är i dåligt skick.

Åtgärder

Taket med ventilationshuvor och rötskadade takstolskonstruktioner lagas. Panel ses över.

Prioritering

Taket med ventilationshuvor lagas. I

Fasader ses över. III



Bild 34. Arbetshäststallet som idag har större fönster än tidigare, jmf. bild 33.

22 Ladugård med rundloge

Beskrivning

Rundlogen är uppförd på 1910-talet i två plan samt lanternin. Tröskverket har drivits av en ångmaskin belägen i ett separat tegelmurat maskinhus, vilket fortfarande finns kvar. Ångmaskinen är försvunnen liksom den skorsten som troligen har funnits i anslutning till maskinhuset. Tröskverket är bevarat och placerat i planmagasinet. Tröskverket har matats via ett loggolv med vandring en våning upp.

Rundlogen har en åttakantig planform och är krönt med en likaledes åttakantig lanternin. Byggnaden är sammanbyggd med gaveln till en ladugård med körloge på vinden. Körlogen tillträds via en körbro på motsatt gavel och dess sluttande körbana över ladugårdsloftet leder fram till rundlogens tröskgolv.

Grund: Byggnaden vilar på grundstenar vilka i något fall ersatts sekundärt med betongplintar.

Stomme: Ytterväggarna är konstruerade som stolpväggar medan loggolvet vilar på fristående stolpar.

Fasad: Rundlogen har stående rödfärgad glespanel. Lanterninens väggfält upptas till sin helhet av spröjsade rutor eller horisontellt ribbförsedda ventilöppningar. Lanterninens fönster utgör vid sidan om ingångsöppning och öppning mot maskinhussidan ljusinsläpp för byggnaden. Ladugården har liggande rädfärgad panel.

Tak: Rundlogens torntak indelat i åtta takfall. I mitten är taket genombrutet av en lanternin vilken likaledes

har tak som på motsvarande sätt är indelat i åtta takfall. Taket vilar på takstol. Undertaket består av liggande råspons. Råsponsen är täckt med papp. Yttertaget utgörs av tvåkupigt lertegel. Nockarna mellan takfallen täcks med skivplåt. Den sammanlänkade ladugården är täckt med korrugerat plåttak.

Status och skador

Byggnaden hade allvarliga skador på stomme och tak främst pga takläckage 2003, då Sörmlands museum besiktigade byggnaden. Lanterninens fönster och ventiler hade skador orsakade av blåst. Rundlogen renoverades sommaren 2005 med bidragsmedel från Länsstyrelsen. Ladugårdens fasader behöver ses över.

Åtgärder

Fasader ses över. Fönster renoveras.

Prioritering

Fasader lagas och fönster renoveras. III



Bild 36. Ladugården med den tidigare körbanan. Fotografi från Sörmlands museum. Okänd fotograf. Okänt årtal, fotograferat för boken Sveriges städer och samhällen jämte landsbygd 1947.



Bild 35. Ladugården sedd från väster.

23 Tegelbyggnad för ångmaskin

Beskrivning

Strax intill rundlogen är en liten byggnad placerad, där ångmaskinen som drev tröskverket var placerat. Byggnaden används idag som verkstad. Tröskverket är numera placerad i planmagasinet.

Grund: Gjuten grund.

Stomme: Tegelmur.

Fasad: Synligt tegel med åsade fogar.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel. Ovannock ligger plåt. Vitmålade vindskivor.

Status och skador

-

Åtgärder

-

Prioritering

-



Bild 37. Tegelbyggnaden ligger söder om rundlogen och inrymmer idag verkstad.

24 Sågbyggnad

Beskrivning

Sågbyggnaden är en långsträckt byggnad placerad i färgårdens utkant, längst i norr.

Grund: Gjutna plintar.

Stomme: Stolpkonstruktion.

Fasad: Rödfärgad slät vertikal panel.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel, ovannock ligger brädor. Underlagstaket består av lockbrädor.

Status och skador

Plintar har kanat ut. Väggar lutar betänkligt. Taket har rötskador, läcker och svackar. Fönsterbågar är i behov av renovering, vissa fönsterglas saknas.

Åtgärder

Lertegel plockas ned och förvaras på ett betryggande sätt medan arbeten pågår. Taket lagas, med byte av rötskadade konstruktionsdelar. Tegel läggs tillbaks. Väggar stabiliseras och plintarna ställs på plats. Grundläggningen ses över, så att väggarna har ordentliga upplag. Fönster renoveras.

Prioritering

Taket lagas. I

Stommen stabiliseras och grundläggningen ses över. I

Fasader ses över, fönster renoveras. III



Bild 39. Interiör med cirkelsågen.



Bild 38. Sågbyggnaden från väster. Taket svackar betydligt.

25 Svinhus

Beskrivning

Svinhuset är byggt norr om logen. Golvet är gjutet. I norr är en modern ”carport”dörr insatt.

Grund: Gjuten grund.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Rödfärgad locklistpanel. Hörn är inklädda med släta brädor. Fönster- och dörromfattningar, samt fönsterbågar är målade vita.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel,nockpannor ovan nock. En ventilationshuv och en skorsten med bart tegel. Vitmålade vindskivor och hörn. Underlagstaket består av lockbrädor.

Status och skador

Taket har rötskador. Fönster är i dåligt skick. Skorsten och huv är i mycket dåligt skick.

Åtgärder

Taket lagas. Fönster renoveras. Skorsten muras om. Huven lagas.

Prioritering

Taket och huven lagas. Fönster renoveras. III
Skorsten muras om. IV



Bild 40. Svinhuset sett från väster.

26 Transformatorhus/station

Beskrivning

Grund: Gjuten grund.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Rödfärgad locklistpanel. Fönsterbågar är målade vita.

Tak: Sadeltak täckt med enkupigt lertegel.

Status och skador

Fönster är i dåligt skick. Fasader och tak behöver ses över.

Åtgärder

Fönster renoveras. Taket lagas. Fasader ses över.

Prioritering

Fönster renoveras. Taket lagas. III
Fasader ses över. III



Bild 41. Transformatorhuset.

27 Smedja och snickarverkstad

Beskrivning

Den kombinerade smedjan och snickarverkstaden är byggd norr om magasinet, placerat i fägårdens utkant. Byggnaden är en lång rektangulär länga, med smedjan förlagd i södra delen och den senare tillbyggda snickarverkstaden i norra delen. Den ursprungliga mindre smedjan är numera inbyggd i huset. Smedjan har en kraftig murstock och invändigt rödfärgade väggar. I norr finns två mindre rum, det västra är ett övernattningsrum för snickare och smed. Rummet är tapetserat och har trägolv. Snickarverkstadens väggar består av omålade pärlspontspanel och golvet är ett trägolv.

Grund: Murade naturstenar i smedjan. Gjuten grund i norra delen.

Stomme: Regelstomme utvändigt. Den äldre smedjan (numera inbyggd) har timmerstomme.

Fasad: Rödfärgad locklistpanel. Hörn är täckta med släta brädor. Fönster- och dörromfattningar, samt fönsterbågar och hörn är vitmålade.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel, mednockpannor ovannock. Förzinkade stuprör med rakanän. Rak skorsten med dekorativa murade hål.

Status och skador

Skorstenen har delvis rasat. Vissa skador på taket. Vissaskador på panelen. Omfattningar behöver målas.

Åtgärder

Taket ses över och lagas vid behov. Skorstenen muras upp som befintlig skorsten. Panel ses över och lagas vid behov. Vita detaljer målas.

Prioritering

Taket ses över och lagas. III

Skorsten muras om. Panel ses över. Detaljer målas. III



Bild 42. Smedjan
sedd från öster.

28 Planmagasin

Beskrivning

Magasinet är en långsträckt rektangulär byggnad som ligger väster om logen. Planmagasinet består av ett vagnslider, med ovanliggande magasin. Norra delen av magasinet, som idag används som maskinhall är en flyttad hölada från Tilltorp. Tilltorp ligger söder om Fastmyra. I byggnaden är det gamla tröskverket placerat, av märket Olléns.

Grund: Naturstensplintar, som under västra långsidan är ersatta med runda gjutna plintar.

Stomme: Stolpkonstruktion.

Fasad: Rödfärgad panel. Norra delen är klädd med vertikala släta brädor och södra delen är klädd med horisontell profilerad panel. Fönster- och dörrömfattningar, hörn och fönsterbågar är vitmålade.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel i söder, mednockpannor ovannock. Norra delen är täckt med sinuskorrugerad plåt. Vindskivor är vitmålade. Ovan vindskivor ligger plåt i litet format. Taket har dekorativt svängda huvar, täckta med plåt.

Status och skador

Marknivån är något för hög utefter västra fasaden. Taket behöver ses över. Fönster i väster buktar utåt och två glastrutor saknas. Vindskivor och takbrädor är rötskadade.

Åtgärder

Marken grävs bort så att fasaderna ligger fritt. Taket med huvar ses över och lagas. med huvar och anslutande detaljer ses över och lagas. Fönster renoveras. Fasader och detaljer målas.

Prioritering

Marknivån sänks. I

Taket ses över och lagas. II

Fasader ses över. Fönster renoveras. III



Bild 44. Magasinet's södra gavel.



Bild 45. Detalj av magasinets huv.



Bild 43. Magasinets östra fasad.

29 Hönshus

Beskrivning

Hönshuset är byggt väster om arbetshäststallet och är en låg rektangulär byggnad. Byggnaden används även idag som hönshus.

Grund: Gjuten grund.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Rödfärgad locklistpanel. Hörn är täckta med släta brädor. Fönster- och dörrumfattningar, hörn och fönsterbågar är vitmålade.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel. Vindskivor är vitmålade. Ventilationshuv av trä på västra takfallet. Utkragad skorsten med bart tegel och plåttäckning.

Status och skador

Marknivån är för hög i väster. Skador finns på fasader och dörrar. Skador finns på panelen och sockelbrädan. Rötskador på taket syns vid takfoten mot öster. Skorsten är i dåligt skick, fogbruk saknas och plåttäckningen är skadad.

Åtgärder

Marknivån sänks. Fasader och dörrar ses över och lagas, samt målas. Taket ses över och lagas. Skorsten med skorstensavtäckning lagas.

Prioritering

Marknivån sänks. I

Taket lagas. II

Fasader ses över och lagas. Skorstenens murverk ses över och plåttäckningen förnyas. III



Bild 47. Detalj av hönshusets dörr mot norr.



Bild 46. Hönshusets norra och västra fasad.

30 Arbetarbostad

Beskrivning

Arbetarbostaden ligger strax öster om magasinet. Byggnaden ser ut att vara moderniserad omkring 1950-talet. Mot söder är en farstuvist.

Grund: Gjuten grund.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Fasaderna är klädda med rödfärgad locklistpanel. Snickerierna är vitmålade.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel. Skorstenen är rak och har bart tegel. Vindskivor är vitmålade.



Bild 48. Arbetarbostaden placerad nära magasinet.

31 Arbetarbostad 1700-tal

Beskrivning

Arbetarbostaden är en parstuga, sannolikt från 1700-talet, med en inredd vindsvåning. Norra fasaden har senare tillkomna takkupor och veranda byggd på 1950-60talet.

Grund: Murad naturstensgrund.

Stomme: Timmer.

Fasad: Fasaderna är klädda med rödfärgad locklistpanel, locklisterna är breda och har fasade hörn, spikade med smidd spik. Snickerierna är vitmålade. Fönsterfodren är dekorativt utformade med rundade hörn och hål för mönstereffekt.

Tak: Arbetarbostaden har ett sadeltak med kraftigt takutsprång, täckt med tvåkupigt lertegel. De båda skorstenarna är utkragade och har plåttäckning. Vindskivor är vitmålade. Hängrännor är svarta och stuprör är vitmålade med runda böjar.



Bild 49. Arbetarbostaden som sannolikt är från 1700-talet.

32 Inspektorbostad

Beskrivning

Rättarbostaden är placerad mitt emot arbetarbostaden från 1700-talet, på andra sidan vägen. Bostaden har en veranda byggd mot väster och en terrass mot öster och är enligt en inskriptionstavla på byggnaden uppförd år 1923.

Grund: Gjuten grund.

Stomme: Regelstomme?

Fasad: Rödfärgad locklistpanel. Hörn täckta med släta brädor. Fönster- och dörrömfattningar, hörn, dörrar och fönsterbågar är vitmålade. Fönsterömfattningar är figursågade med mönstereffekt.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel, mednockpannor ovannock. Vindskivor är vitmålade. Två utkragade och putsade skorstenar med plåttäckning. Vitmålade stuprör med raka knän.

33 Jordkällare

Beskrivning

En stor jordkällare placerad söder om rättarbostaden. Jordkällaren är murad av naturstenar. Invändigt är jordkällaren indelad i olika fack, avgränsade av tegelmurar. Varje fack har tillhört en statarfamilj och har varit försett med en låsbar trälucka.

Status och skador

Luckor saknas. Naturstensmur delvis rasad.

Åtgärder

Naturstensmuren byggs upp igen.

Prioritering

Lagning av naturstensmur. III



Bild 50. Rättarbostadens västra fasad.

34 Vattentorn

Beskrivning

Det åttakantiga vattentornet är placerat i närheten av arbetarbostaden, i skogsbrynet.

Grund: Gjuten grund, delvis på berg i dagen.

Stomme: Tegel.

Fasad: Spritputs i bruten vit kulör.

Tak: Tälttak klätt med tvåkupigt lertegel. Ovan skarvarna plåt i litet format.

Status och skador

Skador syns på takfoten i öster.

Åtgärder

Taket ses över och lagas.

Prioritering

Taket lagas. III



Bild 52. Detalj av vattentornets huv.



Bild 51. Vattentornet.

35 Vedbod åt arbetarna

Beskrivning

Vedboden för arbetarna är byggd söder om vattentornet, norr om svinstian. Vedboden är en rektangulär länga.

Grund: Naturstensplintar.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Slät rödfärgad vertikal panel.

Tak: Pultettak täckt med enkupigt lertegel ovan papp. Omålade vindsbrev. Takbräda av plåt.

Status och skador

Östra fasaden har rötskador. Marknivån är något hög i öster och slyn växer intill fasaden. Taket har rötskador.

Åtgärder

Marknivån sänks och slyn rensas. Taket ses över och lagas.

Prioritering

Marknivån sänks. I

Taket lagas. Fasad ses över. III



Bild 53. Vedboden avsedd för arbetarna.

36 Svinstia och dass för arbetarna

Beskrivning

Svinstian är ihopbyggd med dassen för arbetarna och är en lång rektangulär länga. Svinstian ligger i norra delen och dasset ligger i södra.

Grund: Murade naturstenar, gjuten grund i norr.

Stomme: Tegelmurverk i mittpartiet, ovan det timmerstomme. I norr murverk. Regelstomme i söder.

Fasad: Synligt murverk mot norr. Spritputs nedtill på mittdelen och ovan detta synligt rödfärgat timmer. Södra delen klädd med rödfärgad locklistpanel. Norra gaveln har rödfärgad slät panel. Dassens bräddörrar är svarttjärade. Vitmålade snickerier.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel, mednockpannor ovannock. Underlagstaket består av bräderlagda omlock.

Status och skador

Takläckage vid takfot i öster, med synlig svampangrepp. Skadat underlagstak. Spritputsen har fallit bort nedtill. Huven är skadad. Fönster i behov av åtgärder.

Åtgärder

Taket och huven lagas. Fasader ses över med omputsning. Fönster renoveras.

Prioritering

Taket och huven lagas. II

Fasader ses över och putsen lagas. III

Fönster renoveras. III



Bild 54. Svinstian och dassets västra fasad.

37 Hönshus åt arbetarna

Beskrivning

Hönshuset är byggt i anslutning till vedboden och svinstian.

Grund: Gjuten grund.

Stomme: Regelstomme.

Fasad: Rödfärgad locklistpanel. Vita snickerier. Svarttjärad dörr.

Tak: Sadeltak täckt med tvåkupigt tegel. Tegelpannor är förskjutna ovannock. Underlagstak lagt om lock, undre brädor med vattenspår.

Status och skador

Taket är i behov av översyn. Fönster är i behov av renovering, något glas har ramlat ur. Målarfärg på snickerier flagar.

Åtgärder

Taket ses över. Fönster renoveras. Fasader och snickerier målas.

Prioritering

Taket ses över. Fönster renoveras. II
Fasader och snickerier målas. III



Bild 56. Hönshusets västra fasad.



Bild 57. Detalj av hönshusets ventilationshuv.



Bild 55. Hönshusets östra fasad.

38 Slaktbodar (finns ej kvar)

-

39 Karlslunds torp

Beskrivning

Torpet är beläget ca 1 km sydost om Fastmyra gård. Torpet om 1 rum och kök har ladugård med höloft, som är inrett för ko, grisar och hönor. Norr om torpet har trädgården legat. På torpet finns även ett dass.

Övriga byggnader

Övriga torp och gårdar som har tillhört Fastmyra gård är Hovgården, Tilltorp, Västergården, Nergården, Lillgården, Lilla bresäter, Lilla Köpenhamn, Lillsäter, Tuna säteri, Tuntorp, Vitsand, Bronäs, Jakobsdal, Lindesbacka, Solberga soldattorp, Jonsberg, Kvarnbacken, Gillinge, Älgslätten, Eknäs och Hälsingör.

Tuna säteri omfattar nio byggnader som ingår i Fastmyra gårds ägor. Övriga byggnader är avstyckade, men marken tillhör Fastmyra gård.

UNDERHÅLLSPLANERING OCH PRIORITERING

Åtgärderna har delats in i följande prioriteringsgrader:

Akuta åtgärder:

I Akut åtgärd

II Åtgärd som bör utföras inom de kommande två åren

Framtida åtgärder:

III Åtgärd som bör utföras inom de kommande fem åren

IV Estetisk åtgärd

Åtgärderna I-III har således med byggnadens konstruktion och byggnadens fortlevnad att göra. Det är viktigt att dessa åtgärder genomförs för att byggnaden överhuvudtaget skall ha en framtid.

Samtliga åtgärder skall utföras med bevarande av originaldelar, material och teknik så långt det är möjligt. Åtgärder är översiktligt beskrivna och skador grundar sig på okulära besiktningar. Ytterligare projekteringar kan komma att behövas innan åtgärder påbörjas.

Det är viktigt att åtgärderna planeras i förväg, så att virke med rätt kvalitet och mått som överensstämmer med byggnadernas kan beställas. Anlitade hantverkare skall ha dokumenterad erfarenhet av arbete med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

PRINCIPER FÖR UPPRUSTNING

Principen är vid upprustning av byggnaderna att använda samma material, metoder och dimensioner som befintliga byggnader har. Generellt kan sägas att ersättning med nytt virke endast skall göras där det gamla virket är uttjänt, vilket oftast innebär rötskadat virke. En noggrann avvägning av vilka delar som kan behållas, som endast behöver lagas eller som behöver bytas ut helt skall göras innan arbeten påbörjas. Äldre ytterpanel kan lagas för att behålla ett äldre utseende, medan bärande konstruktionsdelar bör vara hela.

Vid renoveringen skall samma material användas som tidigare. Detta innebär i de flesta fall att virke skall vara av furu med god kvalitet, i vissa fall gran, rent luftkalkbruk, Falu rödfärg och linoljefärg skall användas.

SAMMANSTÄLLNING AV PRIORITERADE ÅTGÄRDER

Ett flertal av byggnaderna har allvarliga skador som får anses som mycket akuta. Flera byggnader har t ex problem med läckande tak.

Samtliga byggnader är viktiga att underhålla och är kulturhistoriskt intressanta just för att de ingår som en del i Fastmyra gårds byggnadsbestånd, där varje byggnad har sin egen funktion och på det sättet representerar herrgårdskulturen. Vissa byggnadsfunktioner, såsom såg, bad- och båthus och tvättstuga är exempel på byggnader som är på väg att bli ovanliga i landskapsbilden, då det ofta är dessa byggnader som tillåts att förfalla.

2 Magasin vid huvudbyggnaden ihopbyggd med vedboden

Lagning av tak. II

Fönsterbågar åtgärdas III

3 Vedbod ihopbyggd med magasinet

Lagning av tak. II

Stabilisering av vägg. III

4 Herrskapsdass

Lagning av panel. III

Inhägningen justeras. I

5 Jordkällare

Inhägningen justeras. I

Tak och dörrar återställs. IV

11 Tvättstuga/bykstuga med kombinerat orangeri och mangelbod

Taket lagas och skorstenen får ny plåt. I

Naturstensmur åtgärdas. II

12 Fiskestuga

Marknivån sänks. I

Fasader ses över. II

Taket lagas. I

Fönster renoveras. II

13 Båthus

Båthuset bärgas till land, ställs på stenar en bit upp från mark och skyddas tills vidare med tillfälligt plåttak eller dylikt. I

Båthuset dokumenteras och byggs upp igen på land. III

Båthuset placeras på plats ut i vattnet. III

14 Badhus

Badhuset dras upp på land och ställs upp på stenar en bit uppifrån mark. Taket lagas. I

Badhuset byggs upp igen. III

I ett senare skede kan det bli aktuellt att återigen ställa huset på en stenkista. III

15 Lekstuga

Marknivån sänks. I

Taket lagas. II

Syllstock lagas, fasader ses över. Fönster renoveras och fasader målas. III

20 Spannhäststall/finstall

Taket lagas. II

Fasader ses över. Luckor lagas och målas. III

21 Arbetshäststall, gamla ladugården

Taket med ventilationshuvar lagas. I

Fasader ses över. III

22 Ladugård med rundloge

Fasader lagas och fönster renoveras. III

24 Sågbyggnad

Taket lagas. I

Stommen stabiliseras och grundläggningen ses över. I

Fasader ses över, fönster renoveras. III

25 Svinhus

Prioritering

Taket och huven lagas. Fönster renoveras. III

Skorsten muras om. IV

26 Transformatorhus/station

Fönster renoveras. Taket lagas. III

Fasader ses över. III

27 Smedja och snickarverkstad

Taket ses över och lagas. III

Skorsten muras om. Panel ses över. Detaljer målas. III

28 Planmagasin

Marknivån sänks. I

Taket ses över och lagas. II

Fasader ses över. Fönster renoveras. III

29 Hönshus

Marknivån sänks. I

Taket lagas. II

Fasader ses över och lagas. Skorstenens murverk ses över och plåttäckningen förnyas. III

33 Jordkällare

Lagning av naturstensmur. III

34 Vattentorn

Taket lagas. III

35 Vedbod åt arbetarna

Marknivån sänks. I

Taket lagas. Fasader ses över. III

36 Svinstia och dass för arbetarna

Taket och huven lagas. II

Fasader ses över och putsen lagas. III

Fönster renoveras. III

37 Hönshus åt arbetarna

Fönster renoveras. II

Fasader och snickerier målas. Taket ses över. III

LITTERATUR OCH KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Gnesta kommuns översiktsplan.
Nationalencyklopedien, Bra Böcker 1991.
Svenskt konstnärslexikon. Allhems förlag 1957.
Sveriges städer och samhällen jämte landsbygd.
Södermanland, Förlagsaktiebolaget Nordisk kultur, del
II 1947.
Sörmlandsbygden 1988:2, Södermanlands
hembygdsförbunds årsbok.

Arkiv

Lantmäteriet. Historiska kartor.
Sörmlands museums topografiska arkiv.

Artiklar

Gods & Gårdar, "Sörmländsk sommarkröm", Harriet
Fahlberg, nr 2 2005.

Muntliga uppgifter

Fastighetsägarna Claes och Erika Roempke.